

δόνόματος Φεραῖος καὶ οἱ "Ελληνες ποιηται, οἵτινες δὲν ἔπαινσαν ποτὲ νὰ ψάλλωσι κατὰ τὰς πατριωτικάς των ἔξαρσεις, ίδιως κατὰ τοὺς πανηγυρισμοὺς τῆς 25ης Μαρτίου, τὴν ὑπὲρ ἐλευθερίας ὑψίστην ἔθνικὴν θυσίαν τοῦ «Φεραίου». "Αλλως τε, οἱ ποιηται ἔχουσι καὶ ίδιαιτέρους, προσωπικοὺς θὰ ἔλεγομεν, λόγους προτιμήσεως τῆς λέξεως «Φεραῖος» ἀπὸ ἐκείνης «Βελεστινλῆς» δεδομένου, ὅτι ἡ πρώτη συμβιβάζει αι ἀσυγκρίτως περισσότερον τῆς δευτέρας πρὸς τὸ μέτρον καὶ πρὸς τὸ ὄμοιο-κατάληκτον. Τέλος, καὶ αὐτὸ τὸ ἐπίσημον Ἑλληνικὸν κράτος καθιέρωσε τὴν λέξιν ταύτην διὰ τῆς ἀνεγέρσεως, τὸ ἔτος 1871, παρὰ τὰ Προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου, μεγαλοπρεποῦς ἀνδριάντος τοῦ ἔθνομάρτυρος «Ρήγα Φεραίου», εἰς τὸ βάθυν τοῦ δποίου ἔχαράχθη τὸ ὕραῖον ἐπιγραμμα τοῦ Φιλόπτου Ιωάννου:

"Σπέρματ" ἐλευθερίης ὁ Φεραῖος σπεῖρεν ἀοιδός....

Ἡ δὲ παρακειμένη ὅδὸς φέρει ἔτι καὶ σήμερον τὸ ὄνομα «Ρήγα Φεραίου».

Πρῶτος, ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, ὁ διαπρεπὴς νεοελληνιστὴς καὶ φιλέλλην Λιμενίος Λεγοάνδ, τὸ 1891, εἰς τὸν πρόλογον τῶν δημοσιευθέντων Λύτρωνακῶν ἐγγράφων περὶ Ρήγα, διεμαρτυρήθη διὰ τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως Φεραῖος ἀντὶ τῆς ὀρθῆς Βελεστινλῆς, γράψας: «... Θὰ ἐπιτρέψειν εἰς ἐμὲ τὸν φιλέλληνα οἱ "Ελληνες φίλοι μου νὰ ἔκφρασω εὐχήν τινα; Η εὐχή μου αὗτη εἶνε νὰ ἴδω καταργουμένην τὴν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ρήγα προσάρτησιν τοῦ ἔθνοκοῦ Φεραῖος. Αὐτὸς ἐκεῖνος οὐδέποτε προσέλαβεν ἐκεῖνο τὸ ὄνομα. Η δὲ συναίσθησις τῆς Ἱστορικῆς ἀκριβείας, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εὐλάβεια ἀπαιτοῦσι νὰ διατηρήσωμεν τοῦ μάρτυρος τούτου τὸ ὄνομα ἐκεῖνο, ὅπερ φέρων ὑπέστη τὸν θάνατον ὑπὲρ πίστεως, πατρόβος, τόμων καὶ ἐλευθερίας, ὡς εἶχεν ἐπιγραμμένον ἐπὶ τῆς σφραγῖδός του. Τιμὴ λοιπὸν αἰωνία εἰς τὸν Ρήγαν Βελεστινλῆν»⁽¹⁾.

Ο Σπυρ. Λάμπρος, συντάξας δλίγον ἀργότερον τὴν πρώτην μεθοδικὴν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς Βιέννης Βιογραφίαν τοῦ Ρήγα, ὑπεκινων εἰς τὴν δικαίαν εὐχήν τοῦ Γάλλου φιλέλληνος, ἀπορρίπτει τὸ ὄνομα Φεραῖος, ἀρ' οὖς «ὁ Ρήγας οὐδέποτε προσεπωνύμιασεν ἑαυτὸν ἄλλως ἢ Βελεστινλῆν»⁽²⁾. "Ἐκτοτε, τὸ ὄνομα Βελεστινλῆς διεκδικεῖ τὴν ἀνήκονσαν αὐτῷ θέσιν, τούλαχιστον εἰς τὰ ἔλληνικὰ Ἱστορικὰ συγγράμματα. Οἱ "Ελληνες τοῦ παρόντος αἰῶνος Ἱστορικοὶ συγγριψεῖς εἴτε γενικωτέρων ἔργων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς

⁽¹⁾ Αιρ. Λεγοάνδ, ὡς ἀνωτ. ἐν προλόγῳ σελ. 5'.

⁽²⁾ Σπ. Λάμπρον, 'Αποκαλύψις περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ρήγα, 'Αθ. 1892, σελ. 11.

Ιστορίας, είτε είδικῶν περὶ Ρίγα μονογραφιῶν, χρησιμοποιοῦσιν ὃς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ «Βελεστινλῆς», τινὲς διμοις ἐξ αὐτῶν ἔμμένουσιν εἰς τὸ ἐκ παραδόσεως παραδεδεγμένον τοῦ Φεραίου⁽¹⁾. Πάντως, βαθιτάδον ή λέξις Βελεστινλῆς ἐπικρατεῖ καὶ αὐτὴ δὲ ή φιλολογία υἱοθετεῖ αὐτὴν δριστικῶς ὃς ἀποδεικνύει τελευταῖς ἐνδοθὲν θεατρικὸν ἔργον⁽²⁾.

Ἐν τούτοις, κατὰ παράδοξον ἀληθῶς συγκυρίαν, τὸ διπὸν τῶν λατρῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος εἰσαχθὲν Φεραῖος κατέστη ἥδη δημόδες. Ἐχαράχθη κατὰ τὸν διαρρεύσαντα χρόνον τόσον βιεύσιος εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν, ὅπερε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς οὐδόλως ἄλλως θέλει νὰ γνωρίζῃ τὸν πρωτομάρτυρα ἥρωα τῆς ἐλευθερίας του ή ὃς «Ρίγαν Φεραῖον». Οὕτως, ίστοριοι καὶ λόγιοι, χρησιμοποιοῦντες εἰς τὰ συγχράμματά των τὸ δραῦλον «Βελεστινλῆς», ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὰς λαϊκὰς μάζας, εἴτε διὰ διδακτικῶν ουγγραφῶν, εἴτε δι᾽ ἐμνοπλαστικῶν καὶ πανηγυρικῶν δικλιδῶν, ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἐπικλητικὴν «Φεραῖος» διὰ νὰ μὴ προσκρούσωσιν εἰς τὸ λαϊκὸν συναίσθημα!

Ἐκ τούτων πάντων ἀποδεικνύονται τρία τινά: 1ον) Ὁ πρωτομάρτυρς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἀπεκάλει ἑαυτὸν πάντοτε, μετὰ τὴν ἐκ Θεσσαλίας ἀναχώρησιν καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του, «Ρίγαν Βελεστινλῆν». Τὸ δνομιατεπώνυμον τοῦτο ἔχεισιμοποιεῖ τόσον εἰς τὰς ἴδιωτικάς, ὃσον καὶ εἰς τὰς ἐπισήμους ἐμφανίσεις του, ὃς καὶ εἰς ὅλα τὰ συγγράμματα αὗτοῦ, οὐχὶ ὃς φιλολογικὸν φευδώνυμον, ἀλλ’ εἰς πᾶσαν ὑποδήλωσιν τῆς ταυτότητός του. 2ον) Τὴν ἐπικλητικὴν Φεραῖος οὐδέποτε ἔχομειμοποιήσεν οὕτος. Εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Περραϊβοῦ κατ’ Ἑλληνισμὸν τοῦ Βελεστινλῆς, καὶ χάρις εἰς τὸ κῆρος τοῦ μόνου ἐπιζῆντος

(1) Στωϊκοῦ, Βιογραφία Ρίγα τοῦ Βελεστινλῆ τοῦ «Προμηθέα» Βόλου, 1894. Κ. Ἀμάντου, ὃς ἀνωτ. καὶ εἰς «Ἑλληνικά» τ. 5, σ. 39—60. Φ. Μιχαλοπούλου, Ρίγας Βελεστινλῆς, Ἀθ. 1930. Μαγιάκου, Ρίγας Βελεστινλῆς δ Θεσσαλός, Ἀθ. 1935. Τ. Πιπινέλη, Πολιτικὴ ίστορία τῆς γεωτέρας Ἑλλάδος, Παρίσιοι 1928, σελ. 91. Ο Π. Καρολίδης (Ιστορία τῆς Ἑλλάδος, Ἀθ. 1925, σελ. 629) ἔμμένει εἰς τὴν ἐπικλητικὴν Φεραῖος. Ἐπίσης δ Κλ. Νικολαΐδης (Ιστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Ἀθ. 1923, σελ. 246), δ Γ. Κορδάτος (Ο Ρίγας Φεραῖος καὶ η ἐποχή του, Ἀθ. 1931) καὶ δ Εὐλ. Κουρλλας (Ο Ρίγας Φεραῖος καὶ τὰ ἀνέκδοτα ποιήματά του... εἰς «Θεσσαλικὰ Χρονικά» τ. 3, Ἀθ. 1933). Τιγλές τῶν συγχρόνων ίστοριογράφων ὡς δ Λ. Κόκκινος (Η Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, τ. 1, σ. 90, καὶ δημ. Ηετροκάκης (Κοινοβουλευτικὴ ίστορία τῆς Ἑλλάδος, σελ. 103), περιορίζονται εἰς τὴν λίξιν «Ρίγας».

(2) Βασ. Ρώτα, Ρίγας Βελεστινλῆς, τραγῳδία, Ἀθ. 1938.

συναγωνιστοῦ τοῦ Ρήγα, ἐπεβλήθη ἐν ἀρχῇ ὡς ἔλληνοπρεπεστέρα μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν λογίων, βαθιηδὸν δέ, ὡς εὐηχοτέρα καὶ ἐθνικωτέρα, μεταξὺ τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ζον) Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ δημοσιεύσεως τῶν ἐγγράφων τῆς Βιέννης, ἐξ ὧν ἀπεδείχθη πασιφανῶς, ὅτι ὁ Ρήγας μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν τῆς ζωῆς του ἐκάλει ἐπιτὸν «Βελεστινλῆν», οἵ λόγιοι καὶ οἵ ἐπιστήμονες ἐπανέρχονται βαθιηδὸν καὶ δριθῶς εἰς τὴν ἐπίκλησιν ταύτην, ἐν φῇ τοῦ «Φεραίου», καταστᾶσα δημώδης, διατηρεῖται ζῶσα παρὰ τῷ ἔλληνικῷ λαῷ.

Ως ἄμεσος συνέπεια πάντων τῶν ἀνωτέρω, γεννῶνται πλεῖστα ὅσα ἔξωτήμιατα, ὅτινα συνοψίζομεν: Διατὸν ὁ Ρήγας, ἀναχωρῶν ἐκ Θεσσαλίας καὶ καθ' ὅλην τὴν μετέπειτα περιπετειώδη ζωῆν του ἐπιώνδημαζεν ἐπιτὸν «Βελεστινλῆν», ὅπερ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι οἰκογενειακὸν ὄνομα, ἀλλ' ὑπεδήλουν ἀπλῶς τὴν ἐκ Βελεστίνου καταγωγήν; Ποιὸς λόγος τὸν ὕπησεν, ὅπως οὐχὶ μόνον ἐγκαταλείψῃ τὸ ἀκριβὲς ὄνοματεπώνυμόν του, ἀλλ' οὖδὲ καὶ νῦν περὶ αὐτοῦ νὰ κάμῃ ποτὲ εἰς πρόσωπα τοῦ ἴδιου αὐτοῦ περιβάλλοντος;

Τὴν ἐξήγησιν δέον νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὸν λόγους, οἵτινες ὕπησαν τὸν Ρήγαν πρὸς τόσον πρόσωρον μετανάστευσιν ἐκ Θεσσαλίας, ἐνīδα οὐδὲ ἐπειράμη ποτὲ νὰ ἐπανέλθῃ. Ο καθηγητὴς Νικ. Πολίτης, ἐπισκεφθεὶς τὴν Θεσσαλίαν, συνέλεξεν ἐπιμελῶς τὰς σωζομένας περὶ Ρήγα παρὰ τῷ λαῷ παραδόσεις⁽¹⁾. Κατὰ τὰς τοπικὰς ταύτας παραδόσεις, ὁ Ρήγας, νεαρώτατος ἀκόμη διδάσκαλος, μὴ ὑποφέρων τὴν ἀγριότητα καὶ τὰ βασανιστήρια τῶν δυναστῶν, ἐφόνευσεν ἐξ αὐτῶν ἕνα, ὅστις τὸν ἔξινάγκαζεν εἰς ἐπὶ τῶν ὕμινων μεταφροδὸν ἀπὸ τῆς μαῖς ὕχθης τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν ἄλλην. Μετὰ τὸν φόνον αὐτόν, ὁ Ρήγας ἐγκατέλειψεν ἐν βίᾳ τὸν πιτρικὸν οἶκον καὶ μετηνίστευσε λάθιρα, ἵνα ὑποφύγῃ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ὅστις τοῦ ἐπεφυλάσσετο, ἕὰν συνελαμβιάνετο. Καὶ εἶναι μὲν ἀλήθεια, ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη συνελέγη πολὺ ἀργά, ἓνα περίπου αἴτοις ἀργότερον, ὅπότε ἡ λαϊκὴ συνείδησις ἐφέρετο εὐκόλως πρὸς δημιουργίαν θρύλων σχετικῶν πρὸς τὸν ἐθνομάρτυρά της. Ἐν τούτοις, παρεμφερῆ τινα παράδοσιν ἀνευρίσκομεν εἰς ποίημα τοῦ Γ. Ζαλοκώστα, συντετέλεν τριάκοντα ὥλα ἐπῃ πρὸ τῆς τοπικῆς ἐρεύνης τοῦ Πολίτου. Εἰς τὸ ποίημα τοῦτο ὁ Ζαλοκώστας παριστᾷ τὸν Ρήγαν ὡς μὴ δυνάμενον νὰ ὑποφέρῃ τὰς ἀγγαρείας καὶ τὰ βασανιστήρια τῶν Τούρκων καὶ ἐγκαταλείποντα λαθραίως τὴν γενέ-

(1) N. Πολίτου, 'Η νεότης τοῦ Ρήγα, ἐν τῇ «Ἐστίᾳ» τόμ. 19 (1885), σελ. 13 κ. ἕξ.

τειραν μὲς ράσον καλογήρου καὶ μεθ' ὅρκου, ὅτι θὰ ἀφιέρωνε τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος^(¹).

Οτι δὴ ἐσπευσμένη, ὅσον καὶ μυστηριώδης μετανάστευσις τοῦ Ρήγα ἐκ Θεσσαλίας, καὶ δὴ μακρὰ περιπλάνησις ἕως ὅτου ἀνευρεθῶσιν ἀσφαλῆ αὐτοῦ ἔχνη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὥπο τὸ νέον πλέον δνοματεπώνυμον, ὅφελονται εἰς ἔκτακτόν τι γεγονός συγκρούσεως καὶ πιθανώτατα φόνου Τούρκου, εἰκάζεται καὶ ἐκ τῆς ὅλης μετέπειτα πολιτείας αὐτοῦ. Ο Ρήγας μιλονότι δὲν ὠμίλει ποτὲ περὶ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ ζωῆς αὐτοῦ, δὲν παρέλιπεν εὑκαιρίαν ὥπως περιγράψῃ διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων τοὺς Τούρκους τῆς Θεσσαλίας, καὶ δὴ τοὺς τοῦ Βελεστίνου, ἐναντίον τῶν δποίων εἶχε χαραχθῆ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀσπόνδον μῖσος. Ἐν μᾶζῃ ὑποτιμειόσει τοῦ «Νέου Ἀνιχάρσιδος» γράφει: «Οἱ συγνοὶ φόνοι κατὰ τῶν Χριστιανῶν διπού γίνονται τὴν σήμερον ἐδῶ [δηλ. εἰς τὸ Βελεστίνον] ἥμελον ἐρημώσει ἐξ ὀλικήρου αὐτὴν τὴν πόλιν, ἂν αἱ φυσικαὶ χάριτές της δὲν ἥμελον τοὺς ἀναγκαῖες νὰ ὑπομένουν ὅλα, διὰ νὰ ἀφήσωσι καὶ τὰ κόκκαλά των ἐκεῖ διπού ἐτίμησαν καὶ οἱ προκάτορές των»^(²). Ο δὲ Χριστόφορος Περραιβός γράφει: «Οσάκις συνέπιπτε λόγος περὶ τυραννίας τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Ὁθωμανῶν, δὲ Ρήγας ἀπέδιδε τὰ πρωτεῖα τῆς βαρβαρότητος εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πατρίδος του, Βελεστίνου, προσέλεγε δὲ ἀστεῖόμενος: «τὰ γουρούνια τοῦ Βελεστίνου ἔχουν σουρλάν (προβοσκίδα) χοντρότερον, καὶ δόντια σουβλερώτερα»^(³).

Ἄν ἐπομένως δὴ μετανάστευσις αὐτοῦ ὠφελεῖτο εἰς ἐπεισόδιόν τι μετὰ τῶν Τούρκων, ἢτο φυσικόν, ὥπως μεταλλάξῃ τὸ δνοματεπώνυμον, δεδομένου, ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατόπιν ἐν Μολδοβλαχίᾳ, ἔνθα θὰ ἢτο δυνατὸν νὰ συλληφθῇ, ἐὰν ἀνεκαλύπτετο ὥπο τὸ πραγματικὸν οἰκογενειακὸν ὄνομα. Λογότερον ὅμως, ὅταν παρῆλθον πολλὰ ἔτη καὶ τὸ ἐπεισόδιον ἢ τὸ ἀδικημα θὰ εἶχε λησμονηθῆ, ὅταν ίδιως ἔγκατεστάθη ἐν Λύστροις, ἔνθα

(¹) Γ. Ζαλοκώστα, ὡς ἀνωτ. σελ. 277: δ ἀσπασμὸς τῆς ΚΕ' Μαρτίου (τῷ πολυδιαρύτῳ μάρτυρι Ρήγα). «Ἄξιον σημειώσεως εἶναι τοῦτο, ὅπερ εἶχε διαφύγει τὴν προσοχὴν μέχρι τῆς στιγμῆς: δ Γ. Ζαλοκώστας συνέθεσε τὸ ποίημα τοῦτο κατὰ τὸ ἔτος 1855 ἀμια τῇ ἐπιστροφῇ του εἰς Ἀθήνας μετὰ μακρὰν διαμονὴν εἰς τὰ σύνορα τῆς Θεσσαλίας ὥπο τὴν ίδιότητα τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ οἰκονομικοῦ, λόγῳ τῶν τότε τεταμένων σχέσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Εἶναι ἐπομένως πιθανώτατον, ὅτι τὸ ποίημα τοῦτο περιλαμβάνει ἀπιχήσεις παραδσεων συλλεγεισῶν ἐπιτοπίως.

(²) Εἰς τὴν ὥπο τοῦ Ρήγα μετάφρασιν τοῦ «Ἀνιχάρσιδος» (ὡς ἀνωτ.) σελ. 133 ὑποσημ.

(³) Χριστ. Περραιβός, Βιογραφία... σελ. 7 ὑποσημ.

οὐδένα κίνδυνον διέτρεχεν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, διατί ἔξακολουθεῖ νὰ καλύπτῃ διὰ τοῦ πέπλου τοῦ μυστηρίου τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα καὶ τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ ζωὴν αὐτοῦ; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι εὔεξήγητον. Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, ὁ Ρήγας ἥρξατο τῶν συνωμοτικῶν συνεννοήσεων καὶ τῶν ἐπαναστατικῶν σχεδίων. Ἄν τὰ σχέδια ταῦτα ἀνεκάλυπτοντο, ἦ, μόλις ἐκήρυξε⁽¹⁾, ἕταν ἐγίνετο εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς γνωστὸν ποῖος ἀκριβῶς ὑτοῦ, ωἱ συγγενεῖς, ἵσως καὶ οἱ λοιποὶ συμπατριῶται αὐτοῦ ἐν Βελεστίνῳ, θὰ κατεκρουσθεῖντο ἀσφαλῶς ἐξ ἀντεκδικήσεως καὶ αἱ περιουσίαι αὐτῶν θὰ ἐδημεύοντο. Ήτο λοιπὸν φυσικόν, ὅπως ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐκ Θεσσαλίας ἀναχωρήσεως καὶ ἴδιος μετὰ τὴν ἔνηρξιν τῶν ἀπελευθερωτικῶν σχεδίων, ἔτι δὲ περισσότερον μετὰ τὴν ἐν Βιέννῃ σύλληψίν του, ἀποσιωπήσῃ πᾶν ἔχον σχέσιν πρὸς τὴν οἰκογενειακὴν αὐτοῦ προέλευσιν. Βεβαίως, τὸ ἐπώνυμον Βελεστινλῆς, ὅπερ ἀπονέτεως πως ἔξελεξε, προδίδον τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς, θὰ ἥδυνατο γὰρ ὅδιγγίσῃ τὰς ἀστυνομικὰς καὶ ἀνακριτικὰς ἀρχὰς εἰς ἀνακάλυψιν καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ λάβῃ τις ὑπὸ ὅψιν τὴν ὅλως πρωτόγονον καὶ μέχρις ἀναρχίας φυάνουσαν ἀπὸ διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς ἀπόφιεως τότε κατάστασιν ἐν τῷ Τουρκικῷ κράτει⁽²⁾.

Καὶ ἥδη θέλει ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς τὸ αἴνιγμα τοῦ οἰκογενειακοῦ ὄνοματεπωνύμου τοῦ Ρήγα. Ἐν πρώτοις, τὸ «Ρήγας» εἶναι ἐπώνυμον, οἰκογενειακὸν δηλαδὴ ὄνομα τοῦ ἐμνομάρτυρος ἢ τὸ προσωπικὸν βαπτιστικὸν αὐτοῦ ὄνομα; Ἡ μήποτε δὲν εἶναι οὔτε τὸ θὲν οὔτε τὸ ἄλλο, ἀλλ' εἶναι καὶ τοῦτο δάνειον ὅπως καὶ τὸ «Βελεστινλῆς»; Λί σύγχρονοι πηγαὶ οὐδόλως μῆς διαφωτίζουσι. Μία ξέ αὐτῶν, θεωρουμένη ὡς φίλτουσα φῶς, πιστεῖται ἔτι μᾶλλον τὴν σύγχυσιν. Ὅταν δὲ Ρήγας συνελήφθη ἐν Τεργέστῃ καὶ ἀπετειράθη νὰ αὐτοκτονήσῃ, ἐμπήγων εἰς τὴν κοιλίαν του μαχαιρίδιον, προφανῶς ἵνα ἀποφύγῃ τὰς βασανιστικὰς ἀναρρίσεις σκοπούσας τὴν ἀποκάλυψιν σχεδίων καὶ συνωμοτῶν, παρέμεινε πολλὰς ἡμέρας κλινίσης ὑπὸ αὐστηρὰν φύλαξιν, ἔως ὅτου καταστῇ δυνατὴ ἡ εἰς Βιέννην μεταφορά. Ἐν τῇ αλενῇ τῆς ἀγωνίας εὑρισκόμενος, κατάρρευσε νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν

(1) Βλ. τὸ προαναφερθὲν ἐμὸν ἔργον «Rhigas Velestinlis», σελ. 119.

(2) Ἐν τούτοις, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Ν. Πολίτου (ἐνθ. ἀνωτ.) συλλεγείσαις τοπικὰς παραδόσεις, οἱ Τούρκοι τοῦ Βελεστίνου, πληροφορηθέντες τίς ἦτο δὲν Βιέννῃ συλληφθεῖσι συνιωτήτης, διανοηθεῖσι τὴν συντριβὴν τῆς αὐτοκρατορίας, κατεκρεούργησαν τὰ ἐπιξῶντα τότε μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Ρήγα, ἵτοι τὴν ἀδελφήν αὐτοῦ Ἀσήμιω, τὸν σύζυγον ταύτης Ἀντώνιον Κώστογλου καὶ τὸν υἱόν των.

φρουρῶν καὶ (πιθανώτατα μέσω τοῦ Ἐλληνος οἰδέως, ὃν εἶχε ξητήσει πρὸς ἔξομολόγησιν καὶ θείαν μετάληψιν) ἐπέτυχεν ὅπως ἀποπεῖλῃ πρὸς τὸν ἐν Τεργέστῃ Γάλλον πρόξενον Μπρεσσὲ ἐν σημείῳ, διὸ οὐκ ἔξήτει τὴν προστασίαν τούτου, ὃπος τὴν ἴδιότητα τοῦ ἄλλοτε διερμηνέως τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Γαλλικοῦ προξενείου καὶ τοῦ κομιστοῦ ἐπιστολῶν πρὸς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ στρατηγὸν Βοναπάρτην. Δυστυχῶς, τὸ ἴδιόχειρον τοῦτο σημείῳ τοῦ Ρίγα, ὅπερ θὰ μᾶς διεφώτιζε τούλαχιστον περὶ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ, δὲν διεπώθη. Διεπώθησαν δημοσίες τὰ ἀρχεῖα τῆς Τεργέστης καὶ τῆς Βιέννης, ἀφ' ἣντος ἐν ἔγγραιφον τοῦ προξενού Μπρεσσὲ πρὸς τὸν Λιούκητήν τῆς Τεργέστης, διὸ οὐκοῦ οὐκέτε πληροφορίας ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ρίγα, ἀφ' ἕτερου μία ἐκθεσίς τοῦ ίδιου καὶ ἐπὶ τῆς ίδιας ὑποθέσεως πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ προϊστάμενον αὐτοῦ πρεσβευτήν τῆς Ι'αλλαζ στρατηγὸν Βερναδότην⁽¹⁾. Καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα ἐπίσημα ἔγγραια, δὲ Μπρεσσὲ διοικᾶται τὸν Ρίγαν «Αντοίνο Ρήιγας Βελεστινλίς»⁽²⁾.

Πόθεν λαβὼν ἀφοριτήν δὲ Γάλλος πρόξενος διοικᾶται τὸν Ρίγαν «Ἀντώνιον; Μήπως δὲ Ρίγας ὑπέγραψεν οὕτω εἰς τὸ σταλέν σημείῳ; Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, διατί ὁ Ρίγας δὲν εἶχε ποτὲ θεωρήσει τὸν Ρίγαν ἐκ Θεσσαλίας ἀναχωρήσεως του, δηλαδὴ ἐπὶ μίαν καὶ πλέον εἰκοσαετίαν, χρησιμοποιήσει τὸ δῆνομα «Ἀντώνιος», ὅπερ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀνευρίσκομεν; Καὶ πῶς ἐπιέρθη νὰ ἐπανεύρῃ τοῦτο εἰς ἐποχήν, καθ' ἥν τὰ ἐπαναστατικὰ αὐτοῦ σχέδια εἶχον ἀποκαλυφθῆ, αὐτὸς δὲ ἀγωνιῶν ἐν ἀπομονώσει εἶχε πᾶν συμφέρον, ὅπως μὴ γνωσθῇ τὸ ἀκριβὲς οἰκογενειακὸν δῆνομα; Τι δὲ προσέθετε διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προστασίας τοῦ Γάλλου προξενού ἐν δῆνομα, ὅπερ δὲν εἶχε ποτὲ θεωρήσει τὸν Ρίγαν μεταφορᾶς του, ἀπέστειλε καὶ ἄλλο σημείῳ πρὸς τὸν πρόξενον Μπρεσσέ. Τοῦτο δημοσίευθη ὃπος τῶν Λύστριακῶν ἀρχῶν καὶ ἀπλῶς ἀναφέρεται ὡς ἐπὶ πλέον ἐνοχοποιητικὸν στοιχεῖον.

Ο Σπ. Λάμπρος ἐκφράζει τὴν ὑπόθεσιν, διτι θεωρεῖ τὸ δῆνομα «Ἀντώνιος» ἀπεδόθη εἰς τὸν Ρίγαν ὃπος τοῦ Μπρεσσὲ ἐκ συγχύσεως πρὸς τὸ δῆνομα τοῦ συμμαρτυρήσαντος «Ἀντωνίου Κορωνιοῦ»⁽³⁾. Τὴν

(1) Βλ. ἐπὶ τὸ προχειρότερον συνηγμένα τὰ σχετικὰ κείμενα τῆς σχετικῆς πρὸς τὸν Ρίγαν ἀλληλογραφίας τοῦ Μπρεσσὲ εἰς τὸ προσαναφερεθὲν ἔργον μου «Rēigas Velestinlis» σελ. 149—151. Σημειωτέον, διτι δὲ Ρίγας, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Τεργέστης εἰς Βιέννην μεταφορᾶς του, ἀπέστειλε καὶ ἄλλο σημείῳ πρὸς τὸν πρόξενον Μπρεσσέ. Τοῦτο δημοσίευθη ὃπος τῶν Λύστριακῶν ἀρχῶν καὶ ἀπλῶς ἀναφέρεται ὡς ἐπὶ πλέον ἐνοχοποιητικὸν στοιχεῖον.

(2) «Ἀκριβέστερον «Villestindis», ἀλλ' ἀνευ ἀμφιβολίας, πρόκειται περὶ ἔλαφρᾶς, ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ γραφέως, μεταβολῆς τῆς λέξεως Βελεστινλῆς.

(3) Σπ. Λάμπρου, «Ἀποκαλύψεις...» σελ. 99.

νπόθεσιν ταύτην ἔνισχύομεν διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι δὲ ὁ Ἀντώνιος Κορωνίδης ἦτο κάτοικος Τεργέστης καὶ εὐπόληπτος ἔκει ἔμπορος, ἔτι δὲ εὑρίσκετο ἐν μυστικῇ ἐπαφῇ μετὰ τῶν Γάλλων ἐπαναστατῶν, καὶ μέσφ αὐτοῦ δὲ Ρήγας ἐλάμβανεν εἰδήσεις περὶ τῶν προόδων τοῦ Βοναπάρτου ἐν ὸταλίᾳ. Ἡτο φυσικόν, δπως, ὥταν, ὀλγον μετὰ τὸν Ρήγαν, συνελήφθη καὶ δὲ Κορωνίδης, συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ τελευταίου τούτου σπεύσωσιν εἰς τὸ Ιαλλικὸν προξενεῖον πρὸς ἐπιτυχίαν μεσολαβήσεως. Καὶ δὲ μὲν πρόξενος Μπρεστὲ εἰς οὐδὲν προέβη ἐπίσημον διάβημα διὰ τὸν Ἀντώνιον Κορωνίδην, μὴ δικαιούμενος ἄλλως νὰ πρᾶξῃ τοιοῦτόν τι, προκειμένου περὶ ἐνδεῖς ἀπλοῦ ἰδιότου, Τούρκου ὑπηρόου, ἐν ἀντιμέσει πρὸς τὸν Ρήγαν, δστις δὲν ἦτο ἀπλῶς ἀρχηγὸς τῆς στάσεως, ἄλλὰ καὶ ἀφέρετο ὡς διεξάγων ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεις μὲ τὸν στρατηγὸν Βοναπάρτην, ἐπὶ πλέον προέτασσε τὴν ἰδιότητα τοῦ ἄλλοτε διερμηνέως τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ιαλλικοῦ προξενείου. Δυνατὸν δμως καὶ πιθανὸν εἶναι, ὅτι ἡ Γραμματεία τοῦ προξενείου ἦ συντάξασα τὰ περὶ Ρήγα ἔγγραφα, ἀνέμειξεν ἐκ συγχύσεως τὰ δύο δνόματα τῶν ἔγκλεστων Ἑλλήνων συνωμοτῶν, ἢ ἀποκάλυψις τῆς συνωμοσίας καὶ ἡ φυλάκισις τῶν δποίων, παρὰ τὴν μυστικότητα τῶν Λιστριακῶν ἀρχῶν, Θὰ ἦτο ἀσφαλῶς τὸ θέμα τῆς ἡμέρας μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν φιλογαλλικῶν κύκλων τῆς Τεργέστης. Οὕτω, ἐκ λίθους ἐνδεῖς Γραμματέως καὶ προκειμένου περὶ ξένων δνομάτων δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐκέθη τὸ ὄνομα τοῦ Κορωνίδη πλησίον τοῦ δνοματεπωνύμου τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ, ὥπερ οὖ καὶ μόνον ἐγίνετο ἡ ἐπέμβασις. Λιτὴ εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ ὑπόθεσις ἐπὶ τοῦ ἀποδοθέντος εἰς τὸν Ρήγαν δνόμιατος Ἀντώνιος, ὥπερ ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης πηγῆς γνωρίζομεν⁽¹⁾.

Μὴ ὑπαρχούσης ἄλλης θετικῆς πηγῆς προσφεύγομεν καὶ πάλιν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ν. Πολίτου συλλεγείσας ἐπιτοπίως παραδόσεις. Κατ' αὐτάς, δὲ πατήρ τοῦ Ρήγα ὄνομαζετο Κυριαζῆς, ἢ δὲ μήτηρ αὐτοῦ Μαρία. Εἶχε μίαν καὶ μόνην ἀδελφήν, δνομαζομένην Ἀσήλιτο, ἢτις, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχιθη, πατερούσογήθη μετὰ τοῦ συζύγου καὶ τοῦ τέκνου της εὑθὺς ὡς ἔγγνωσθη ἡ συνωμοσία τοῦ Ρήγα. Κατὰ τὴν Ἰδίαν πάντοτε παράδοσιν, δὲ πατήρ τοῦ Ρήγα ἦτο ἐκ τῶν εὑποριθέσων Ἑλλήνων

(1) Ηροετάχθη ὡς ἐπιχείρημα ἀντιθέτου γνώμης, ὅτι καὶ δὲ Ἀναστ. Γούδας (Βίοι παράλληλοι. . . τ. 2, σελ. 124), πρὸν ἔτι δημοσιευθῶν τὰ ἔγγραφα τῆς Βιέννης, ὄνομαζει τὸν Ρήγαν Ἀντώνιον. Ἀλλ' ἦδη, εἰς τὴν Τεργεσταίαν «Κλειώ» (20 Ὁκτωβρ. 1869) ἐν ἔτος πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου τοῦ Ἀντ. Γούδα, δὲ Κων. Σάτθας εἶχε δημοσιεύσει τὸ τότε διὰ πρώτην φροφὰν ἀνακαλυφθὲν εἰς τὰ ὄρχεια τοῦ Γαλλικοῦ προξενείου Τεργέστης σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ Γάλλου προξένου Μπρεσέ, ἐνῷ δὲ Ρήγας φέρεται Ἀντώνιος.

προκρίτων τοῦ Βελεστίνου⁽¹⁾. Ἡ παράδοσις αὗτη εἶνε λίαν δυνατὸν νὰ ἔχῃ ιστορικήν τινα βάσιν. Συλλεγεῖσα ὅμως, ὡς ἀνωτέρῳ ἐλέχθη, ἔνα δλόκληδον αἰῶνα μετὰ τὰ ἀπασχολοῦντα ἡμᾶς γεγονότα, εἰς ἐποχήν, καθ' ᾧν εἶχον πλέον διέώσει εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν οἱ περὶ τὸν ἑινομάρτυρα θρύλοι, καὶ μὴ ἐπιβεβαιουμένη παρ' οὐδεμιᾶς ὥλης θετικῆς πηγῆς, δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ βάσιν ιστορικοῦ συλλογισμοῦ. Ἐν τούτοις συγγραφεῖς τινες, ἐπὶ τῇ βάσει καὶ μόνον τῆς παραδόσεως ταῦτης καὶ ἀνευ οὐδενὸς ἐπέρου στοιχείου, ἐκάλεσαν Κυριαζῆν τὸν Ρήγαν. Τινὲς δέ, συνδυάσαντες τὴν τοπικὴν παράδοσιν,

⁽¹⁾ *N. Πολίτου*, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 13 - 16. Ρουμιᾶνοι τινὲς ιστορικοὶ συγγραφεῖς θεωροῦσι τὸν Ρήγαν ὡς καταγόμενον ἐκ τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Ηγετού, λαϊβανούλενων δὲ οὐ π' ὅφειν τῶν ἐπ' αὐτῶν Ρουμανικῶν ἀξιώσεων ἀποκαλοῦσι τὸν Ρήγαν «Ρουμάνον». Ὁ Χέποροι (*Histoire des Roumains*, Paris 1886, τ. 2, σελ. 286) ἀποδίδει εἰς τὸν Ρήγαν τὸ Ρουμανικόν ὄνομα «Βλαστινλιούλ», ἐν ᾧ οὐδέποτε ἀπεκλήθη οὗτος οὕτω, δὲ διαπρεπής ιστορικὸς καὶ στίχιστος διδάσκαλός μου ἐν τῇ Σοφιώνῃ Ν. Ιοργα χαρακτηρίζει αὐτὸν «Ρουμάνον τῆς Θεσσαλίας». Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος θέματος τὸ έντημα τῆς καταγωγῆς τῶν βλαχοφόρων τῆς Ηγετού, ἐφ' οὗ ἔχομεν διάφορον γνώμην. Περισσιζόμενοι εἰς τὸ θέμα ήμιῶν παρατηροῦμεν τὰ ἔξις: 1ον) Καθ' ὅλας τὰς τοπικὰς παραδόσεις, διατήρησαν τὸν Ρήγαν ἡτο "Ελλην πρόκριτος. 2ον) Καθ' ὅλας τὰς πληροφορίας τῶν συγγραφέων τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὸ Βελεστίνον δὲν κατέκουν μιονήιως βλαχόφωνοι, ἀλλὰ διεχείριαζον μόνον τοιούτοις κατερχόμενοι ἐκ τῆς δρεινῆς περιφερείας τοῦ Περιβολίου, ὡς συμβαίνει ἀλλως τε καὶ σύμμερον ἔτι. 3ον) Λλλ' ὁ Ρήγας ἡτο μόνιμος κάτοικος τοῦ Βελεστίνου καὶ αὐτὸ δονομάζει ὡς τόπον γεννήσεως καὶ οἰκογενειακῆς καταγωγῆς. 4ον) Εἰς ήλικίαν δεκαέξη ἢ δεκαεπτά ἐτῶν ὁ Ρήγας ἡτο διδάσκαλος ἐλληνικοῦ σχολείου, πρᾶγμα φυσικῶς ἀδύνατον ἐάν ἡ "Ελληνική δὲν ἡτο μητρική αὐτοῦ γλῶσσα. 5ον) Δὲν ἔχομεν σαφεῖς πληροφορίας ἀν ἐγνώριζε τὴν Βλαχικὴν γλῶσσαν καὶ οὐδὲν ἀφῆσε γραπτὸν ἔγος εἰς τὴν Κουτσοβλαχικὴν διάλεκτον. 6ον) καὶ ἀν ἔτι εἶχε γνώσεις τινὰς τῆς διαλέκτου ταύτης ἀπὸ νεανικῆς ήλικίας, τοῦτο δὲν θὰ ἀπετέλει ἀπόδειξιν καταγωγῆς. Ὁ Ρήγας ἡτο προικισμένος μὲ ἐκπληκτικὴν ίδιοφυΐαν εἰς τὴν ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν, κατὰ δὲ μαρτυρίας τῶν χρόνων, εἶχεν ἐκμάθει ἐκτὸς τῶν τεσσάρων κυριωτέρων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τὴν Τουρκικὴν καὶ τὴν Ρουμανικήν, ἔτι δὲ καὶ τὴν "Αραβικήν. Δὲν θὰ ἡτο ἐπομένως παράδοξον ἀν νέος ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ δὴ διδάσκαλος, ζῶν ἐν περιφερείᾳ ἐν ᾧ ἔζων βλαχόφωνοι, εἶχεν ἀποκτήσει στοιχειώδεις τινὰς γνώσεις τῆς Βλαχικῆς γλώσσης.

Ταῦτα μόνον χάριν τῆς ιστορικῆς ἀκριβείας. Ἀληθῶς, δὲν ἀνήρ, ὅστις δὲν ἔγραψε μίαν λέξιν εἰς ἄλλην γλῶσσαν, πλὴν τῆς μητρικῆς αὐτοῦ ἐλληνικῆς γλώσσης, ὅστις διεκήρυξε τὰ ιστορικὰ δικαιαία τοῦ "Ελληνισμοῦ καὶ ἔφαλε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ "Εθνους, δὲν ἀνήρ ὅστις ἔχαιμε νὰ ἴχνησῃ ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς "Ελληνικῆς Γῆς ἢ αύλπιγξ τῆς "Ελληνικῆς ἀναστάσεως «ἐν δύναμει τῶν μεγάλων ἡμῶν προγόνων» καὶ τέλος, προσέμρεψεν ἑαυτὸν ὡς τὸ πρῶτον ἔξιλαστήριον θῦμια εἰς τὸν βωμὸν τῆς "Ελληνικῆς ἀναγεννήσεως, δὲν ἀνήρ οὗτος δὲν ἔχει ἀνάγκην γενεαλογικῶν ἔρευνῶν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ.

Ἐνθα γίνεται λόγος περὶ Κυριαζῆ, ἀλλ' οὐδεὶς περὶ δνόμιατος Ἀντωνίου καὶ τὰ ἔγγραφα τοῦ Μπρεσέ, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ Ἀντωνίου, ἀλλ' οὐδεὶς περὶ Κυριαζῆ, κατεσκεύασαν ὡς οἰκογενειακὸν δνοματεπώνυμον τοῦ ἐθνομάρτυρος τὸ «Ἀντώνιος Κυριαζῆς»!

Ἐπί τινος γεωγραφικοῦ βιβλίου τοῦ 18ου αἰῶνος ἀποκειμένου ἐν τῷ Ἐθν. Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν, καὶ ἐν τῷ πρώτῳ λευκῷ φύλλῳ, εἶναι γεγραμμένον διὰ χειρός: «ἔγγα Κυριαζῆ Βελεστινῆ, ἀτέροισι ποτὲ ἐντὶ καὶ τοῦτο»⁽¹⁾ Ἀν τὸ βιβλίον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὸν Ρήγαν καὶ ἡ φράσις αὕτη εἶχε γραφῆ διὰ χειρός του δεικνύουσα, κατὰ τὰς συνθεῖας τῆς ἐποχῆς τὴν ἴδιοτησίαν του, θὰ εἴχομεν μίαν σχεδὸν ἐπιβεβαίωσιν τῆς τοπικῆς παραδόσεως τοῦ οἰκογενειακοῦ δνόμιατος Κυριαζῆ, ὅπερ ἐν τῇ Θεσσαλικῇ δημώδει «Κυριαζῆς» ἦτο δυνατὸν νὰ προφέρεται. Ἀλλ' ὁ παραλληλισμὸς τῆς γραφῆς ταύτης πρὸς διασωθέντα αἱμεντικὰ χειρόγραφα τοῦ Ρήγα (ὅστις ἀλλωστε ὑπέγραψε πάντοτε Ρήγας καὶ ὄχι ὥγας) δὲν πείθει δτὶ πρόκειται περὶ αὐτογράφου.

Ο Σπ. Λάμπρος ἀναφέρει δτὶ δ ἐκ Βελεστίνου ἀγωνιστῆς Ἰωάννης Σακελλάριος ἔφερε μετὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ηαλιγγενεσίας τὸ δνομα Φεραίος, ἰσχυριζόμενος δτὶ ἐκ τῆς οἰκογενειας του προύρχετο ὁ Ρήγας, ἐκ πατρὸς θεῖος αὐτοῦ⁽²⁾. Ἀλλὰ τῷ 1846, δ ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω ιερεὺς Γεώργιος Σακελλάριος ὑπογράφεται ἐν συμβολαϊῳ «Παπᾶ Γεώργιος Βελεστινῆς». Τὸν ἵερα τοῦτον πιθανότατα ὑποδηλοῖ δ Ἰκον γράφων, δτὶ εἰς Θεσσαλίαν εὑρίσκετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἱερεὺς φέρων τὸ οἰκογενειακὸν δνομα Ρήγας Σακελλάριος, ἰσχυριζόμενος, δτὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ρήγα⁽³⁾. Ἐκ τῆς ἀλληλουχίας ταύτης συνάγεται, δτὶ οἱ Σακελλάριοι δὲν εἶχον σαφῆ οἰκογενειακὰ στοιχεῖα συγγενείας μὲ τὸν Ρήγαν, οὔτε συνέχιζον τοῦτο κατὰ παράδοσιν, ἀλλ' ἕρκιλούθουν τὴν κατ' ἐποχὰς παραδεδεγμένην κοινῶς ἐκδοχὴν περὶ τοῦ δνόμιατος τοῦ ἐθνομάρτυρος, υἱοθετήσαντες τὴν ἐπεκλησιν Ρήγας πρὸ τῆς ἐπαναπτάσεως, τὴν τοῦ Βελεστινῆ κατόπιν καὶ τὴν τοῦ Φεραίου τελικῶς, δταν ἐπεκράτησε κακῶς ἡ τελευταία αὕτη. Ἐν γένει δὲ ἡ μεταγενεστέρα ἐμφάνισις Θεσσαλικῶν οἰκογενειῶν διεκδικουσῶν ὡς πρόγονον τὸν Ρήγαν καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ἀπόδοσις τοῦ οἰκογενειακοῦ αὐτῶν δνόμιατος, εἰς ἐποχὴν καθ' ἥν καταγωγὴ ἐκ τοῦ ἐθνομάρτυρος ἀπετέλει τέλον εὐγενείας καὶ ἐθνικῆς εἰγγυωμοσύνης,

(1) Τὴν ἐπ' αὐτοῦ προσοχὴν ἐπέστησεν ἐπιστολὴ τοῦ Ι. Σταματοπούλου δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ ἔφημερόθι «Καθημερινῇ» (19 Νοεμβρίου 1937).

(2) Σπ. Λάμπρου, ὡς ἀνωτ. τόμ. 1ος, σελ. 97.

(3) Ικεν, ὡς ἀνωτ. τόμ. 1ος, σελ. 291.

ένέχει τί τὸ ὑποβολιμαῖον καὶ δὲν δύναται νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπὸ ὅψιν, ἐφ' ὅσον δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἰστορικῶν στοιχείων.

Άνεξήγητον τῇ ἀληθείᾳ εἶναι, πῶς ξένοι τινὲς ἰστορικοὶ συγγραφεῖς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀπέδωσαν εἰς τὸν Ρήγαν τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα Κωνσταντῖνος^(¹). Ήδη, πρὸ αὐτῶν, δὲ Ιταλὸς ποιητὴς Μερκαντίνι εἶχε δημοσιεύσει φόδην πρὸς τὸν «Κωνσταντῖνον Ρήγαν Φεραῖον»^(²). Τὸ Ἐλληνικὸν φιλολογικὸν περιοδικὸν τῆς Βιέννης «Λόγιος Ἐρμῆς» ἀναφέρει ἔνα «Ἐλληνα ζῶντα ἐν Βουδαπέστῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ φέροντα τὸ ὄνομα «Κωνσταντῖνος Ρήγας»^(³). Οἱ Ικενοὶ διερωτάται εἰς πρόκειται περὶ συγγενοῦς τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ^(⁴), ὥπερ ἀλλοις τε δὲν εἶναι πιθανόν. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἂν ή ὑπαρχεῖς τοῦ προσώπου τούτου, τὸ δημωσίευμα τοῦ «Λογίου Ἐρμοῦ» καὶ ή ἐν τῷ θιβλίῳ τοῦ Ικενοῦ ἐκφρασθεῖσα μπορία ἐδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὴν σύγχυσιν ταῦτην περὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ρήγα, σύγχυσιν, ἵτις τελευταῖος ὄδηγησεν εἰς νέαν καὶ ὅλως ἀπροσδόκητον παραχάραξεν τῆς ἰστορικῆς ἀκριβείας. Τῷ 1930, δὲ Λῆμος τῆς Βιέννης, ἐν τῇ ἐπιμυητῷ ὅπως ἀποπλύνῃ τὸ ἄγος τῆς ὑπὸ τοῦ Καισαρικοῦ καθεστῶτος τῶν Ἀψβούργων πρὸ ἐνδεικτοῦ καὶ ἡμίσεος σχεδὸν αἰῶνος παραδόσεως εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ ψάλτου καὶ ἡρωὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἐδωσεν εἰς μίαν δδὸν τῆς πόλεως τὸ ὄνομα τοῦ Ρήγα. 'Ἄλλ' εἰς τὴν ἐντειχισθεῖσαν πλάκα, πιθανώτατα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν διαφέρων Γερμανικῶν ἐγκυπλοπαιδικῶν λεξικῶν, ἀτινα, ἀντιγράφοντα τοὺς παλαιοὺς Γερμανοὺς ἰστορικούς, ἔξακολουθοῦσι νὰ δνομάζωσι τὸν Ρήγαν Κωνσταντῖνον, φέρεται ὡς «Κωνσταντῖνος Ρήγας - Φεραῖος». Καὶ τοῦτο, ἐνῷ αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ἐν Βιέννῃ ἀνευρεθέντα ἔγγραφα ἀπέδειξαν ἀναντιρρήτως, δτὶ δὲθνικὸς ἡμῶν ἡρως οὐδέποτε ἐδωσεν εἰς ἐαυτὸν ἄλλο ὄνομα πλὴν τοῦ «Ρήγας Βελεστινλῆς»^(⁵).

^(¹) G. Gervinus, Geschichte des neuunzehnten Jahrhunderts, Leipzig 1861 T. 1 - 2 (εἰς τ. 1, σελ. 75). G. Herzberg, Geschichte Neugriechenlands seit der Erhebung gegen die Porte, Berlin 1879, τ. I, σελ. 395. Amt. Edmonds, Rhigas Pheraios... London 1890, σελ. 2.

^(²) Mercantini, Constantino Riga Ferréo, Zante 1851.

^(³) «Λόγιος Ἐρμῆς» τοῦ 1821 σελ. 126.

^(⁴) Iken, ὡς ἀνωτ.

^(⁵) Η ὁδὸς Ρήγα ενδικεταὶ εἰς τὴν δυτικὴν συνοικίαν τοῦ 17ου διαμερὶσματος Wattgasse, η δὲ ἐντειχισθεῖσα πλάκη φέρει τὸ κείμενον: «Κωνσταντῖνος Ρήγας - Φεραῖος, 1754 - 1798, "Ἐλλην τῆς ἐλευθερίας ποιητής». Τὸ κείμενον τῆς πλακός ταύτης, ης τὰ ἀποκαλυπτήρια ἐγένοντο μετό πάσης ἐπισημότητος, παρισταμένης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς διπλωματικῆς ἀντιπροσωπείας, εἶνε ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀνακριβές. Ο Ρήγας οὗτε Κωνσταντῖνος ὄνομαάζεται, οὗτε Φεραῖος

Ταῦτα πάντα πείθουσιν, ὅτι τὸ αἴνιγμα περὶ τὸ οἰκογενειακόν, ίσως καὶ τὸ βαπτιστικόν, ὅνομα τοῦ Ρήγα μένει, καὶ ίσως μείνῃ διὰ παντός, ἀλλού, ἐλλείψει ἐπαρκῶν θετικῶν στοιχείων. Ἡ δὲ ἀνωτέρῳ ἔρευνα, γενομένη ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν θεωρητικῶν ἀναζητήσεων τῆς Ἱστορίας, οὐδεμίαν ἔχει πρωτικὴν σημασίαν. Ὁ πρωτομάρτυς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὁς «Ρήγας Βελεστινλῆς» ἐμφανίζεται εἰς πάντα τὰ ἔργα του. Ὡς «θούριον τοῦ Ρήγα» ἐγνώρισεν δὲ λαὸς τὸ ἔθνεγερτήριον ἐκεῖνο ἀσμα, ὥπερ συνεκλόνισε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἐτῇ τῆς δουλείας καὶ ἐχρησίμευσεν ὃς σύνθημα τοῦ μεγάλου ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος. Φέροντα τὸ ὄνομα τοῦτο ἐγνώρισαν αὐτὸν οἱ συναγωνισταὶ καὶ συμμάρτυρες. Ὡς Ρήγας Βελεστινλῆς τέλος συνελίρφη ἐνῷ κατήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ίνα κηρύξῃ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ οὕτω γνωστὸς ἀπίχθη πρὸς τὸ μαρτύριον. Ἐπομένως, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἀρκεῖται νὰ γνωρίζῃ ὃς «Ρήγαν Βελεστινλῆν» τὸν θερμονόγδον κήρυκα, τὸν ψιτέτην φάλιτην καὶ πρωτοπόρον μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους.

ἐπονομάζεται. Λέν εγεννήθη ἐν ἔτει 1751, ἀλλ' ἐν ἔτει 1757, ὃς ἔξαγεται ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν Βιενναίων ἀρχείων, ἐν οἷς φέρεται κατὰ τὴν ἀπολογίαν του δηλώσας, τὸ 1797 ἔτος, ἡλικίαν τεσσαράκοντα ἔτῶν. Τέλος δὲν εἶνε ἀπλῶς ποιητής, ἀλλὰ καὶ μάρτυρς τῆς ἐλευθερίας. Ἀναμφιβόλως, ἡ τύχη δὲν εύνοει τὸν ἔθνομάρτυρα ἡμῶν ἐν Βιέννῃ, ἕτι καὶ σήμερον!